

עטיני לעומת פרות ביקורת, למרות נטיה של ירידה מסויימת בתגובת הפרות המטופלות. כל הנתונים שנבדקו , ללא בירור מוקדם, נלקחו בשלמות מתוך ספר העדר של ההתאחדות. לגבי הפיצוי המוזכר במכתב הנ"ל, מחלקתנו הסדירה בשעתו פוליסת ביטוח לכיסוי הנזקים האפשריים בפרות בהן בוצע הניסוי.

רוצה אני להאמין, שתגובת הרפתנים נבעה רק מדאגה כנה לנעשה בענף וברוח זו אני חוזר ומציע בירור משותף וחברי של הנושא.

בברכה

דר' א. שרון

מנהל המרכז הרפונטי הארצי למחלות עטין
3.12.87

רפתני גניגר ויזרעאל, וכן מערכת "משק הבקר והחלב" היו גם צריכים לשאול עצמם, לדעת, האם פרסום המכתב יש בו כדי לתרום לפתרון הבעיות שבניסויים במשקים או, אולי, יש בו כדי להערים קשיים נוספים ע"פ הקיימים. יתכן שפתרונה של הבעיה שנוצרה יכול היה להימצא ע"י שיתוף פעולה טוב יותר בין המעוניינים בקידום המחקרים במשקים.

לסיכום נראה לי, ואני מקוה שאיני היחיד החושב כך, שמכתב זה ופרסומו הנם טעות שהנזק שלה גדול מן הנזק שדחף לכתיבתו.

ע. ברמן

הפקולטה לחקלאות
רחובות

26.11.87

מכתב למערכת

אני תמה מאופן ההכרזה הפומבית במכתב הבוטה של רפתני יזרעאל וגניגר שהתפרסם "במשק הבקר והחלב" חוברת 210, דפים 71-70, וזאת מבלי לערוך בירור מוקדם עימנו. תגובתו של דר' ג. זיו, העושה בארה"ב במסגרת שנת שבתון, תבוא בנפרד. ברצוני להתייחס עניינית לכמה נקודות מתוך המכתב הנ"ל.

בהתייחסם לפירסומים בכתבי עת מדעיים אודות ההתקן התוך-עטיני, מלבד פירושן הבלתי מדוייק של התוצאות, הכותבים לא מזהים כראוי את שמות המחברים ושל כתבי העת ומועד ופירוט הפירסום, על מנת לאפשר לקוראים לעיין בהם ולהתרשם בעצמם.

בהקשר ל"כמה מנתוני המחשבים שלנו (?) המכוונים לעורר מחשבה" בלשון הכותבים, רצוי להדגיש, שהמבחן אינו המבחן הסטטיסטי המתאים לבדיקת שונות בתגובה בשתי קבוצות באוכלוסית הרפת ונשמח לערוך הבדיקות המתאימות למדגמים אלה.

בהתאם לתוצאות שמפרסמים אנשי בלטסוויל, ארה"ב, השותפים לניסוי ההתקן התוך-עטיני, Paape, Bright ואחרים (ראה 1,2,3), לא נראו הבדלים בעלי משמעות סטטיסטית בתגובות החלב של פרות עם ההתקן התוך-

1. SOBACK, S., ZIV, G., ROSENBERG, S., SARAN, A. - Proc. Symp. Mastitis Control. Espoo, Finland, June 1986, pp. 227-231.
2. PAAPE, M. J., SCHULTZE, W.D., GUIDRY, A. J., KORTUM, W. M., WEINLAND, B. T. - Am. J. Vet. Res., 42: 774-783, 1981.
3. BRIGHT, S., SCHULTZE, W.D., PAAPE, M. J., PETERS, R. S. - Am. J. Vet. Rwa., 48: 1290-1294, 1987.

אמנם "זהירות בדרכים"

תשובה למכתבם של רפתני יזרעאל וגניגר אודות ההגתקן התוך-עטיני.

הנסיונות לבירור יעילות ההתקן התוך-עטיני (ה.ת.ע.) בצימצום שיעור הנגיעות בגורמי מחלות עטין בקטריאליים החלו בארץ בסוף 1983 ונסתיימו בסוף 1986. בתקופה זו נבדקה השפעת ההתקן על מספר פרמטרים הקשורים בבריאות העטין, בתגובת החלב ובממשק מעבדה, בתנאי שדה מבוקרים (הדבקות נסיוניות בעטין) ובתנאי שדה רגילים בישראל ובארה"ב במשך 4 שנים.

תוצאות ראשונות, בעיקר אודות ההבטים הקשורים בהשפעת ההתקן על הגברת יעילות מנגנוני התנגודת הטבעית של העטין להדבקות נסיוניות, פורסמו בצורת תקצירים בעתונות הבין-לאומית המקצועית. תוצאות ראשונות

צרו תגובות

זהירות בביטויים

תגובה למכתב "זהירות בדרכים"

בצער רב קראתי את מכתבם של רפתי וזרעאל וגניגר. אלה אינן מילים בעלמא, כי יש מעט רגשות הכבדים מרגש הפגיעה בפרי עבודה יום-יומית קשה במשך כל ימות השנה; במיוחד קשה רגש זה, כאשר הוא מעורב בתחושת תסכול של אי-התממשות ציפיות ובאבדן אימון בעוסקים במחקר.

לנושאים המובאים במכתב יש לפחות 2 הבטים שעליהם יש לתת את הדעת. האחד הינו אישי ואילו השני הוא ציבורי.

להבט האישי. יש במכתב זה פגיעה קשה בדר' גדעון זיו. ידועים לי מעט אנשים המשקיעים את כל אונם בנסיון לפתור בעיה מרכזית בענף הבקר, והמזהים עצמם עם הענף והעובדים בו, כשם שטורח דר' זיו.

עלי להאיר ולהבהיר, כי דר' גדעון זיו אינו "מדען" עלום שם שכונה נשכחת. הוא חוקר מקורי, שפיתח דרכים חדשות להערכת יעילותן של תרופות למסטיטיס, שימש כיועץ של אירגון הבריאות העולמי בנושא מחלות עטין, וזכה לפרס ממשלת ארה"ב על קביעת תקנים ליעילות תרופות למחלות עטין. אין לי ספק, שרפתי וגניגר וזרעאל אינם מודעים לכך, מחמת ענותנותו של דר' זיו ופשטות הליכותיו. הניסויים שהוא עורך בד"כ עומדים בשורה הראשונה של הרעיונות החדשניים. יחד עם זאת יש להבין, שאופיה של בעיית המסטיטיס יוצרת מצב, שהניסויים בה קשים וקיים בהם לעתים סיכון, כשם שהברכה מהם עשויה להיות גדולה. את תוכנו של המכתב יש לראות לאור הנ"ל.

גם אם נקבל את הדברים המובאים בו ע"י רפתי וגניגר וזרעאל כמשקפים את המציאות על כל הבטיה, אין הנזק שנגרם לשני משקים שקול כנגד תרומתו של דר' זיו לקידום ייצור החלב בארץ במשך כל שנות עבודתו. מעבר לכך, גם אם נמצא לנכון לפרסם את המכתב, צריך היה

לחכות להגעת תגובתו של דר' גדעון זיו. ואם התגובה לא הגיעה במועד, מוטב היה לחכות עוד כמעט. בפרסום המכתב ללא תגובתו של דר' זיו יש משום הטלת כתם על דר' זיו, כתם לא מוצדק, כתם ששום תיקון מאוחר יותר אין בכוחו להסירו. הן כותבי המכתב והן מפרסמיו צריכים היו לשקול את יכולתו של דר' זיו להמשיך ולערוך מחקריו שכה נחוצים, לאחר פרסום מכתב מסוג זה.

ואשר להבט הציבורי. קידום הענף בארץ והמקום המכובד אליו הוא הגיע לא נבעו מתוך הליכה בשגרה בטוחה. הקידום נבע בהרבה מתעוזתם של הבוקרים, ההדרכה והמחקר לנסות גישות חדשות. הדרך לא היתה תמיד רצופה כולה בהצלחות, לא בפעולתם של המוסדות, לא בפועלם של המחקר וההדרכה, ולא בעשייתם של הבוקרים. אי-ההצלחות (או הכשלונות) לא נבעו מכוונות רעות, אלא מגורמים שונים (משוניים לעתים). לא זכור לי מקרה בו פורסם מכתב כזה, בו הוכפש שמו של אדם, האם כותבי המכתב (וכולנו כמותם) כה בטוחים בהצלחתם במשך כל תקופת פעולתם? האם הם אף פעם לא כשלו? וזה רק צד ציבורי אחד.

וישנו פן נוסף. אם כל ניסוי במשק יחייב ביטוח מפני נזקים, יש להבין שיש לכך עלות שספק אם רבים יוכלו לעמוד בה. לכך תהיינה השלכות רבות על אופיו של המחקר החקלאי. הניסויים במשקים קשים ויקרים לחוקרים פי כמה מניסויי המעבדה. ההתקדמות המחקרית בניסויי מעבדה מהירה פי כמה מאשר בניסויים במשקים. אך רק ניסויים במשקים יכולים לאשר או לפסול כיווני פתרון הנראים כמבטיחים מניסויים במעבדה. יש לכן לעתים בניסויים במשקים משום סיכון כלכלי אפשרי. אולי גם נשאל עצמנו, כיצד יש לנהוג כאשר הפרות המטופלות עולות בתגובתן על הבלתי מטופלות? האם יש לתבוע פיצוי על שלא כולן טופלו, או אולי יש להציע תמורה עבור תוספת התגובה? כדאי לקרוא מחדש את מכתבם של רפתי וזרעאל וגניגר ולבחון אם הוא שרת את המטרות האמיתיות.

את משרד הרפת באחד מביקוריו התלת-חודשיים לבירור אירוע הדלקות הקליניות. קשה לערוך בישראל מחקרי שדה בתנאים אלה. חייבת להימצא הדרך הנאותה והחוקית, שתאפשר לחוקר לגמול לבוקרים על שיתוף הפעולה עימו וללא כל ספק לפצותם על נזקים ישירים, שגרם המחקר לבקר שבעדריהם. מעל לכל, יש לשחרר את החוקר מכבלי הביורוקרטיה בכל הנוגע לפיצויים ישירים ומידיים. יש להכיר בכך, ששיתוף הפעולה בין הבוקרים לחוקרים בשטח גידול, טיפוח ומחלות בע"ח בארץ היה והווה גורם חשוב ליעילות הכלכלית של הענף. שיתוף פעולה זה הוא עתה בעל מוניטין בין-לאומי, ויש להקדים כל מאמץ לשמרו ולטפחו.

ד"ר גדעון זיו

המחלקה למחלות עטין
המכון הוטרינרי, בית דגן

25.11.87

זכות התגובה

לקראת סוף חודש אוגוסט 1987 נתקבל במערכת "משק הבשר והחלב" מכתבם של רפתני גניגר ויזרעאל בצירוף הבקשה לפרסמו ברבים. לאחר קריאה חוזרת ונשנית השתכנעתי, שתוכן המכתב אמנם מספיק חשוב שיזכה להיות מובא לידיעת בוקרינו, מה גם שהכתוב נוסח בבהירות ובלשון נקיה. כמוכן וזכנוג אצלנו, מיד שלחנו העתק מכתבם של רפתני יזרעאל וגניגר לד"ר גדעון זיו לשם קבלת תגובתו, העניינית והאישית גם יחד. אם לשפוט לפי תוכן המכתב הנ"ל, היינו משוכנעים שתגובתו של ד"ר זיו לא תאחר להגיע.

חוברת 210 של "משק הבשר והחלב" הודפסה באיחור, בגלל החופשות ועומס העבודה, גם בבית הדפוס. אולם, אפילו כעבור פרק זמן כה רב – למעלה מחודשיים – לא זכינו לתגובה לא בכתב ואף לא בטלפון. לכן, מכתבם של הרפתנים הודפס, אם גם בלי הערת העורך על אי-קבלת תגובה. פשוט מאד, הייתי כה בטוח שתהיה תגובה שלא דאגתי להכין הערה כזו בדפוס מבעוד מועד. כעורך אחראי להופעת

א. אין לשלם פיצויים עבור מרה פעמיים. היות וכל מקרה תמותה או שחיטת דחק מכוסה על ידי קרן הביטוח של "החקלאית" או "הקרן לנזקי טבע בחקלאות", שאמנם שילמו סכומים מזעריים עבור הפרות שאבדו, לא ניתן לשלם פיצוי נוסף עבור הבהמה מקרן הפיצוי של המחקר. לא עזרו כל טענותי וטענות נציג המכון הוטרינרי, שהתקבלו לכאורה בהבנה, שעל הועדה למצוא דרך לשלם לבעלים את ההפרש שבין המחיר הכלכלי המלא של הפרה לבין הסכום שבו כבר זוכה בעל הפרה.

ב. אין כל דרך לתשלום פיצוי עבור אבדן ייצור חלב פוטנציאלי וזאת מהסיבות: שאין דרך להעריך את כמות החלב, החלב במילא חלקו מסובסד ואין כל אפשרות לסבסדו פעמיים (!), לא ברורה השפעת המחקר על הירידה בתגובה – הדבר מהווה פתח לרמאויות (!), וכן הטענה הנכונה לכאורה, כי אין גם מבקשים מבעלי הבקר תשלום עבור אותם המקרים שתוצאות המחקר גורמות ישירות לעליה בתגובת החלב ולעליה בתמורה הכלכלית של הענף.

נסיגות ראשוניים, שנעשו על ידי לדרבן את הבעלים לתבוע, דרכי מקרן הפיצויים של קמ"ח פיצוי על פרות נוספות אחרות, שלא בהכרח קשורות לזק שנגרם עקב המחקר, חוסלו באיבם על ידי סגן מנהל השירותים הוטרינריים, שטען שהפעולה פלילית ואיים בפניה למשטרת ישראל. בסופו של דבר שולמו פיצויים, "מעבר למשורת הדין" למספר בעלי בקר משפחתיים עבור כ-6 פרות, שנשחטו שחיטת דחק או נמכרו לבשר עקב תגובות יתר חריפות. הגורם היחיד, שנהנה מכל הנושא, היתה חברת הביטוח המסחרית, שביטחה את הבקר ואשר לה שולם סכום פרמיה מעל ומעבר לסכום הפיצוי, שאושר לה לשלם לבעלי הבקר.

על רקע זה, כיצד היה עלי להסביר לבוקרי יזרעאל וגניגר את חוסר ההיענות לתביעותיהם הצודקות ועדיין לזכות באימון ושיתוף פעולה עמם? אין גם כל פלא, שההסברים שניתנו אודות מה שקרה בעדריהם נתקבלו על ידם בחוסר אימון מוחלט. הנתק הסופי קרה, כאשר עובד מצוות המחקר נתבקש באדיבות לעזוב

המשוערות לכך, וכן פירוט הצעדים הפורמליים העשויים לזרז קבלת הפיצויים. צעדים אלה כללו מידע בכתב אודות המספר הממשלתי של הפרה שמתה או שנשחטה שחיטת דחק, ערכה הכלכלי המשווער של הפרה בתנאי השוק דאז, וכן הערכת הירידה היומית בתנובת החלב אצל קבוצת הפרות שקיבלו את ההתקן. תביעות מפורטות כנ"ל לפיצויים מלאים או חלקיים נתקבלו מהמשקים ניצנים, יזרעאל, גניגר, גזר, נצר-סירני ומי-3 משקים משפחתיים.

למרות שבהצעת התקציב המקורית הראשונה שאושרה לא שוררין כל סכום לפיצויים, הסכימה הנהלת החשבונות של קמ"ח, לאחר שמיעת הרקע לאירועים, להעביר סכום של 5,000 דולר ארה"ב לכיסוי פיצויים מיתרת התקציב שלא נוצל. בחלקו השני (המתמשך) של המחקר, שאושר בסוף 1985, שוררין סכום של 10,000 דולר ארה"ב לנושא הפיצויים. לאור מצב זה דווח למשקים התובעים על כך, שתביעותיהם בדיון ותשלום הפיצוי ייעשה בקרוב ויכלול הצמדה וריבית.

הבעיות החלו עם שירבוב גופים מחוץ לקמ"ח ולמוסד האחראי על ביצוע המחקר (המכון הטריטורי, במקרה זה) בנושא תשלום הפיצויים. סבורני, שהשתלשלות העניינים עשויה להיות לתועלת גם לחוקרים ממוסדות מחקר אחרים. למרות שלחוקר הראשי (הח"מ) היתה הזכות להכריע על אופי וקצב שיחרור סכומי המחקר השונים בהתאם לפירוט התקציב המאושר, הרי נושא הפיצויים הוצא כליל מידיו ונמסר למספר ועדות, שכללו בנוסף לאנשי מינהלה גם משפטים. תקצר היריעה מלתאר את מספר הישיבות שנערכו בקריה בת"א שדנו בנושא. רוב המשתתפים, למרות נטייתם המילולית להבטיח את המשך המחקר, גילו אטימות לנושא העיקרי שהוא חשוב ביותר בעיני, כאחראי למחקר, כלומר, כיצד להבטיח את שיתוף הפעולה הפורה בין הבוקרים לצוות החוקרים. במקום זה נכנסה הועדה לדיון משפטי אודות זכויות וחובות החוקר ובעלי הבקר (!). בסיכומי של דבר הוחלט:

אודות התפתחות שלבי הניסוי השונים בתנאי שדה פורסמו גם כן בצורת תקצירים של קונגרסים מדעיים בין-לאומיים. המחקר כולו סוכם רק לאחרונה; דו"ח מקיף נשלח בתחילת 1987 להנהלת קמ"ח (קרן מחקר חקלאי) וזכה לתשבחות מטעם קבוצת הבקרה העוקבת אחר ביצוע המחקרים הממומנים על ידי קמ"ח. פירסומי סיכום נוספים יופיעו בקרוב ב"רפואה וטרינרית" וב"ג'ורנל אוף דיירי סייאנס" בארה"ב. מטבע הדברים עוברת תקופה של לפחות שנה מזמן שליחת עבודת המחקר לפירסום ועד מועד פירסומה בעתונות המקצועית הבין-לאומית המבוקרת. בסה"כ הופיעו או יופיעו 8 פירסומים מדעיים אודות ה.ת.ע. ומהם לפחות 4 דנים בתוצאות המחקרים שנערכו בארץ.

אחת המטרות הראשונות של מחקר השדה היתה בירור יעילותם של טיפוסים שונים של ה.ת.ע., השונים מבחינת ההרכב הכימי של הסליל, עוביו ודרגת החיספוס של שטחו החיצון, במניעת הידבקות בגורמי מחלות עטין בקטריאליים. נסיונות פרלימינריים אלה נערכו עד סוף 1984 ואז הוחלט על סוג ההתקן שיוכנס לשימוש נסיוני נרחב יותר בארץ ובחו"ל.

בעדרי הבקר לחלב של יזרעאל וגניגר, וכן ב-4 עדרי חלב משפחתיים, נוסו סוגי ה.ת.ע. שונים. חלקם גרמו לתגובת-יתר חריפה בעטין, שהיתה מלווה בצניחת ההתקן לחלל הפטמה ולעיתים גם לדלקת עטין קלינית סטרילית. תופעות לואי בלתי רצויות אלה לא הופיעו אצל יותר 13 העדרים הקיבוציים ו-3 העדרים המשפחתיים, שבהם הוכנס לשימוש סוג ההתקן שהוחלט עליו בסוף 1984.

לא כאן המקום לדון בהרחבה במעלות ובמגרעות של ה.ת.ע. וההשלכות הכלכליות המשוערות של השימוש בו. כאמור, הפרטים יופיעו בכתובים. לעומת זאת, ברצוני לתאר בקצרה את השתלשלות העניינים הנוגעים לפיצוי הבעלים עבור הנוקים הישירים והעקיפים שנגרמו עקב הניסוי.

עם הופעת התגובות הבלתי רצויות, שהיו בלתי צפויות בהקפם, נמסרו לבעלים הסיבות

תגובתו של ד"ר ע. ברמן, שחש לעזרת עמיתו בצורה כה נמלצת ונרגשת. ברצונו להפנות את תשומת-לב קוראינו למכתבו של ד"ר ארטור שרן, שאף הוא מתפרסם כאן באותו ההקשר, ובמיוחד למשפט האחרון שבו. אכן, ישנם כמה נושאים וסעיפים שיש ללבנם במסגרת הענף ובשיתוף עם מוסדות המחקר. אי-לזאת – ועל אף שהתגובות המתפרסמות כאן נמסרו לרפתנים כותבי המכתב הנ"ל וכן לשירותים הוטרינריים עוד בטרם הדפסת החוברת הנוכחית – בקשתנו מכל הנוגעים בדבר ומאלה המגלים עניין בנושא שהועלה היא, לרכז השגותיהם והצעותיהם ולבררן במסגרת מוסדות ה.מ.ב. המוסמכים. נשמח לפרסם את הסיכומים לאחר שעברו את גיבושם וניסוחם הסופי. עורך "משק הבקר והחלב"

בטאונונו אני מקבל אשמה זו, ורק זו, על עצמי. השיקולים שהניעוני לפרסם את מכתב הרפתנים הנ"ל לא השתנו ולא פג טעמם. ראיתי אז, ואני ממשיך לראות בפניית הרפתנים למערכת בטאונם הם מעין חיפוש מוצא אחר אותה התייחסות, שציפו לה והיו ראויים לה מלכתחילה. כשם שזכות התגובה היא מעוגנת ביסוד חברתנו החופשית, כן חובת התגובה מוטלת על כל מי שנדרש להגיב. למותר הוא להוסיף, שהיענות דחופה כלשהי עשויה להקהות את נקודות החיכוך ויש לראות בה מידה יפה כשלעצמה.

אם גם באיחור רב ורק לאחר פירסום מכתבם של רפתני יזרעאל וגניגר, התגובה של ד"ר זיו הגיעתנו והיא מתפרסמת כאן במלואה, בצד

"ויטון" – מזון חדש (?) באנגליה

מתוך: HOARDS DAIRYMAN, 10.11.87

חוקי איכות הסביבה באנגליה מחמירים מאד ואסור שמי-נגר יגיעו לרשות הרבים. המענין הוא בכך, שהשתמשו בכופתיות הקש המטופל בהעמיסם אותן ישר עם התחמיץ עבור הבקר, בתור מקור מועיל של תאית נאכלת. כידוע, הטיפול בנתר מאכל וגם הכפתות משפרים את נעכלות הקש. אם כן, המוצר ויטון פותר את בעיות הנגר, מוסיף לכמות המספוא הגס להזנת הפרות ומשמש מקור של תאית. יש מי שמערבב את הכופתיות הללו עם סחיט ס"ס ביחס 1:1 בתור תוספת אנרגטית.

במאמר מקיף בנושא הצורך בתאית נעכלת במנת הפרות מספר החוקר האמריקאי מרשל מקקלו על סוג מזון חדש כפי שמדווח בספרות החקלאית באנגליה. מדובר על מזון חדש העומד לרשות משקי החלב באנגליה, בצורת כופתיות עשויות קש מטופל בנתר מאכל. המוצר הבסיסי הזה משווק עם או בלי תוספת של חלבון מוגן. באותם עתונים מסופר על חווה, בה השתמשו במוצר האמור (שמו המסחרי VITON) בצורה מיוחדת. פרשו אותו על תחתית בור התחמיץ, על מנת לספוג את הנגר של התחמיץ. כידוע,

כריכת חוברות "משק הבקר והחלב"

כמו בשנה שעברה, אנו מתכוונים להוציא בכרך אחד את חוברות "משק הבקר והחלב" של שנה שלמה, מס' 206–211 וחוברת "חקר ומעש" מס' 9, ביחד עם חוברת הסיכומים של ביקורת החלב והדו"ח המקצועי, לכשזו תהיה מוכנה. היות ומעתה ייכללו בכרך כל החוברות שהופיעו במשך השנה, בתוספת הסיכומים המתייחסים לאותה השנה, מכאן ואילך יסומן כל כרך על פי השנה האזרחית – הפעם 1987 – ולא לפי מספרי החוברות שבו. החברים המעוניינים בכריכת חוברותיהם מתבקשים לשלחן אלינו בהקדם האפשרי, על מנת שנוכל לרכז מספר גדול יותר של כריכות ובזה להוזיל עלותן.

המערכת